

Ocena ekonomskog uticaja strukturnih reformi na Kosovu

Sektor za makroekonomsku politiku

Ministarstvo finansija

Kosovo

Sadržaj

- Alati za izradu projekcija koje Sektor trenutno koristi i potreba za alternativnim pristupom
- Kratak pregled (novousvojenog) modela CGE
- Ocena ekonomskog uticaja četiri strukturne reforme:
 - (i) osnivanje i rad Privrednog suda;
 - (ii) smanjenje sive ekonomije;
 - (iii) smanjenje potrošnje energije primenom mera energetske efikasnosti;
 - (iv) povećanje zaposlenosti ciljanom obukom nezaposlenih.
- Zaključne napomene: prednosti i mane korišćenja modela CGE u našem sektoru

Osnovni model koji se koristi u MF Kosova

- Kosovski model za makroekonomske i fiskalne projekcije (KMPPM) razvijen je 2006;
- Najšire posmatrano, reč je o kejnzijanskom modelu budući da BDP određuje tražnja, koja sa svoje strane zavisi od toga koliko se novca „ubrizga“ u ekonomiju putem izvoza, javne potrošnje i doznaka dijaspore, do koje mere se te injekcije sredstava množe spremnošću domaćinstava da troše i koliko „iscuri“ u poreze i uvoz.
- Privatna potrošnja i privatne investicije projektuju se pomoću prostih biheviornalnih jednačina, dok se rast mnogih drugih promenljivih pristo projektuje po prosečnim istorijskim stopama. Javna potrošnja i investicije utvrđuju se u skladu sa planovima države. Mnoge promenljive su povezane računovodstvenim identitetima.
- Glavni zadatak Sektora za makroekonomsku politiku je projektovanje putanje poreskih prihoda na period od tri godine i ocenjivanje uticaja različitih politika/šokova na performanse prihoda i druge fiskalne pokazatelje.

Zašto je potrebna alternativna metodologija?

- Ocena ekonomskog uticaja strukturnih reformi obavezna je u skladu sa zahtevima Evropske komisije pri izradi Programa ekonomskih reformi (od prošle godine);
- Pre uvođenja ove obaveze, Ministarstvo finansija isključivo je utvrđivalo troškove strukturnih reformi i staralo se o opredeljivanju budžetskih sredstava za sve strukturne reforme iz Programa ekonomskih reformi;
- Postojeći alat (KMPPM) nije omogućavao ocenu ekonomskog uticaja strukturnih reformi;
- EU je stoga pružila tehničku podršku sa ciljem izrade novog alata koji bi omogućio ovu ocenu.

Kratak pregled modela CGE

- Model CGE ima specifičan stepen agregacije u svim sektorima privrede Kosova (uključujući 20 proizvodnih sektora). Ukratko, ovaj model je numerička specifikacija ponude i tražnje i odnosa između njih, i istovremeno se rešava za cene na svim tržištima;
- Sistemi javnih prihoda Vlade Kosova posebno su uzeti u obzir. Država naplaćuje direktne poreze na faktorske prihode, kao i na kapitalnu rentu javnih preduzeća. Država naplaćuje i indirektne poreze na domaću intermedijalnu i finalnu potrošnju, rashode i uvoz. Konačno, država naplaćuje i naknade i kazne od fizičkih lica. Rashodi države na potrošnju, investicije i transfere dati su egzogeno;
- Odnos sa ostatkom sveta predstavljen je posredstvom uvoza i izvoza svake robe, kao i neto prihoda i egzogenih transfera državi i/ili domaćinstvima. Nominalna efektivna kamatna stopa je fiksna, a realna kamatna stopa je promenljiva radi uravnotežavanja spoljnotrgovinskog bilansa;

Kratak pregled modela CGE

- Konstruisanje multisektorskog modela (CGE) sastoji se od dva posebna koraka:

Kao **prvo**, usaglašena baza podataka u kojoj se povezuju tražnja za robom i njena ponuda, faktorski prihodi, transferi, rashodi, štednja i ulaganja sklapa se u jedan jedinstven okvir, **Matricu socijalnog računovodstva (SAM)**.

Kao **drugo**, izrađuje se teoretska specifikacija modela (zasnovana na naprednim principima mikroekonomske optimizacije) i vrše se programiranje u računarskom jeziku GAMS i parametrizacija model povezivanjem koda u GAMS-u sa SAM-om;

- Model CGE je kalibrisan tako da se njime generišu fiskalni i makroekonomski ishodi za period 2017-2022. u najširim crtama u skladu sa postojećim vrednostima/projekcijama makroekonomskog modela MF (KMPM);
- Efekti mera strukturnih reformi na ekonomiju i glavne budžetske pokazatelje smatraju se pozitivnim potencijalima za razvoj (*optimistički scenario*);

Strukturalna reforma 1: Osnivanje i rad Privrednog suda – smanjenje premija za kapitalni rizik

- Pretpostavka kod ovog prvog scenarija je smanjenje premije za rizik u privredi Kosova za 5% u odnosu na osnovni scenario.
 - Očekujemo da će ova mera na različite načine uticati na realni, fiskalni i sektor energetike.
- **Kumulativni srednjoročni efekti smanjenja premija rizika na rast BDP-a iznose 2,1% od 2019. do 2022.**
 - Ubrzana akumulacija kapitala i niže cene korišćenja kapitala donose prednosti kapitalno intenzivnim sektorima i dovode do smanjenja relativnih cena kapitalno intenzivnih dobara. U odsustvu odgovora ponude rada, cena rada nastavlja ubrzan rast.
- **Veća akumulacija kapitala pogoduje kapitalno intenzivnim sektorima:** dodata vrednost u kapitalno intenzivnim sektorima raste relativno više nego u drugim sektorima koji su radno intenzivniji – konkretno, očekujemo oštar pad u sektoru hotelijerstva i ugostiteljstva. Ovaj sektor je veoma značajan za izvoz usluga i ima ograničeniji prostor za povećanje izlaznih cena od sektora usmerenijih na domaće tržište.
- **Veća akumulacija kapitala dovodi do veće potrošnje i blagostanja za sve, ali uz povećanu nejednakost.** Veći kapitalni prihodi usled akumulacije pogodovaće postojećim vlasnicima kapitala i onima sa većim ušteđevinama nego domaćinstvima koja u većoj meri zavise od prihoda od rada.

Strukturalna reforma 2: Smanjenje sive ekonomije – povećanje prihoda od direktnih poreza

- Predviđa se povećanje prihoda od direktnih poreza usled pojačanog inspeksijskog nadzora.
 - Konkretnije, ovim scenarijom se predviđa postepeno povećanje efektivnih stopa direktnih poreza od 2021. do 2023. sa 7,9% na 10% na sve prihode od rada (porez na dohodak fizičkih lica) i sa 3,2% na 5% na prihode od kapitala (porez na dobit pravnih lica i porezi na imovinu).
- Simulacije za ovaj scenario ukazuju na to da bi korekcija zasnovana na prihodima na Kosovu mogla dovesti do povećanja stope rasta BDP-a.
 - rast realnog BDP-a povećava se kumulativno za 0,2% između 2020. i 2023.
 - Pokreću ga veće uštede države (+1,8%)
 - i investicije (+9%).
 - Ovaj rezultat je intuitivan, pošto se povećanjem poreza privatni prihodi i potrošnja pretvaraju u državnu štednju.
- Suficit operativnog budžeta države se povećava, što odražava više poreske prihode i smanjenje državne potrošnje.
- Veća akumulacija kapitala relativno više pogoduje kapitalno intenzivnim sektorima, što dovodi do nižih relativnih cena kapitala i viših zarada.
- Povećanje stopa direktnih poreza i rast državne štednje imaju pozitivne distribucione implikacije.

Strukturalna mera 3: Smanjenje potrošnje energije primenom mera energetske efikasnosti – **smanjenje gubitaka energije i potreba za subvencijama**

- Ovom analizom se simulira ukidanje subvencija za energiju sa sadašnjih 3,5% BDP-a putem korekcije efektivnih tarifa.
- Ukidanje subvencija za energiju na Kosovu povećanje rast BDP-a u tržišnim cenama za 0,2%.
- Veće državne uštede usled smanjenja subvencija u manjoj meri se kompenzuju povećanjem nominalne potrošnje države.
- Analiza uticaja realne dodate vrednosti sektora ukazuje da rudarstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo uživaju prednosti veće investicione aktivnosti
- Veće cene energije utiču na domaćinstva sa nižim prihodima više nego na ona sa višim.

Strukturna reforma 4: Povećanje zaposlenosti ciljanom obukom nezaposlenih.

- U četvrtom scenariju istražuje se uticaj povećanja zaposlenosti od 1,5% godišnje na decile domaćinstava od 1 do 5.
- Realni BDP raste za 0,4% iznad osnovne vrednosti.
- Uz povećanu zaposlenost, većina sektora će porasti, a radno najintenzivniji sektori doživeće najveći rast iznad osnovne vrednosti.
- Napori usmereni na zaposlenost dovode do viših prihoda i rasta potrošnje u nižim decilima iznad osnovne vrednosti.

Zaključne napomene

- Pristup CGE omogućava nam da ostvarimo bolji uvid u uticaj strukturnih reformi na ekonomiju i stavke budžeta, ali primena tog pristupa ograničena je:
 - kapacitetom ljudskih resursa (velika fluktuacija zaposlenih);
 - dostupnim podacima (za izradu dezagregirane Matrice socijalnog računovodstva za Kosovo korišćeni su koeficijenti ulaza i izlaza za Albaniju);
 - nerazumevanjem javnosti i kreatora politika;
 - većom korisnošću jednostavnijih modela ili pristupa u pojedinim slučajevima.

Prilog

	Uticaj, promena u odnosu na osnovni scenario			
	Uticaj (Privredni sud)	Uticaj (siva ekonomija)	Uticaj (energetska efikasnost)	Uticaj (povećanje zaposlenosti)
1. decil	2,7%	-1,4%	-3,0%	0,1%
2. decil	1,4%	-0,6%	-3,4%	0,5%
3. decil	1,9%	-0,8%	-3,0%	0,8%
4. decil	1,2%	-1,1%	-3,5%	0,7%
5. decil	1,8%	-1,2%	-3,3%	0,8%
6. decil	1,8%	-1,5%	-3,7%	0,9%
7. decil	2,5%	-1,4%	-3,2%	-0,3%
8. decil	2,8%	-1,5%	-3,0%	-0,4%
9. decil	3,3%	-1,4%	-3,1%	-0,2%
10. decil	3,2%	-1,4%	-3,1%	-0,1%
Džini koeficijent	1,0%	-0,3%	0,4%	-0,5%